

TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT TANULÓK RENDSZEREZŐ KÉPESSÉGÉNEK FEJLŐDÉSE

Zentai Gabriella*, Fazekasné Fenyvesi Margit**

* SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

** KRE Szociális Munka és Diakónia Intézet

Kulcsszavak: rendszerező képesség; tanulásban akadályozottak; DIFER

A DIFER-programcsomag óvodások és kisiskolások elemi alapkészségeinek felmérésére alkalmas diagnosztikus és kritériumorientált tesztek tartalmaz. Segítségükkel megállapítható, hogy a 4–8 évesek birtokában vannak-e az iskolai tanulás szempontjából fontos elemi készségeknek. A mérés adataira építve tervezhető és kontrollálható a fejlesztés folyamata. Józsa és Fazekasné (2006) kutatásai igazolták, hogy a DIFER tesztjei tanulásban akadályozott gyermekekre is adaptálhatók. Vizsgálatukban a többségi és a tanulásban akadályozott, 1–10. osztályos tanulók fejlődési folyamatát hasonlítják össze, eszerint a tanulásban akadályozott gyermekek fejlődési megkésettisége minden alapkészség esetén 5–7 év.

Korábbi kutatásaink igazolták, hogy az elemi rendszerező képesség illeszkedik a DIFER rendszerébe. A rendszerező képesség a gondolkodás egyik alapképessége, elemi szintjének működtetése során a gyermekek válogatják, csoportosítják, sorba rendezik a tárgyakat. Az elemi szint képezi az alapot az iskoláskorban fontos szerepet játszó fogalmi műveleti szint kialakulásához. Kutatásunk célja volt: (1) A rendszerező képesség fejlődési folyamatának feltárása tanulásban akadályozott tanulók körében. (2) A tanulásban akadályozott és a többségi tanulók fejlődésének összehasonlítása. A kutatás mintáját 423 középsős, 454 nagycsoportos, 3815 első, 3414 második és 3380 harmadik osztályos többségi, 132 első, 152 harmadik, 154 ötödik és 168 hetedik osztályos tanulásban akadályozott tanuló alkotta. A keresztmetszeti vizsgálatban az elemi rendszerező képesség tesztet alkalmaztuk, ami egyéni vizsgálattal vehető fel, 36 itemet tartalmaz, melyek négy részkészség fejlettségéről adnak információt.

Az eredmények alapján a teszt megbízhatóan működik a tanulásban akadályozott tanulók vizsgált életkori tartományában (Cronbach- $\alpha=0,81-0,89$). A fejlődési folyamat legintenzívebb szakasza az 1–3. osztály közé esik, ebben az időszakban átlagosan 23 %-tal emelkedik a rendszerező képesség fejlettsége (52-ről 75 %-ra). Ezt követően a 3–5. és az 5–7. évfolyamok között mindössze 3–4 %-os az emelkedés. A többségi gyermekek többségében már az első osztály kezdetére kialakul e képesség. Az első osztályos országos átlag többségi gyermekeknél 85 %, tanulásban akadályozott tanulóknál a hetedikes átlag 82 %. A tanulásban akadályozott hetedikesek fejlettségbeli lemaradása több mint hat év többségi társaihoz képest. Vizsgálatunk eredményei összhangban vannak a DIFER-kutatások tanulásban akadályozott tanulókra vonatkozó megállapításaival. A fejlődési folyamat a rendszerező képesség esetén is időben elhúzódó, a teszt felső tagozatban is alkalmazható, a felső tagozat végére a tanulásban akadályozott tanulók többségében kialakul a rendszerező képesség elemi szintje.

A kutatást az OTKA 83850. számú projektje támogatta.